

การบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่
พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส

THE EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF ATPHRAPATHOMCHEDIRACHAVORAMAHAVIHRAN
IN THE PERIOD OF ABBOT PHRATHUMPARIYATVETEE (SUTHEPPHUSSATHUMMO)

พระครูพิมลสีลสังวร (สายันท์ แซ่เตียว)*

PRAKRUPIMOLSILLASUNGVORN (SAYAN SAETIEW)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส 2) รูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่ พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส และ3) รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่รวบรวมข้อมูลในลักษณะพหุวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ซึ่งเป็นบุคลากรหลักสำคัญ รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารและผู้เกี่ยวข้องใน ภาค 15 ข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ประกอบด้วย การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี จัดการเรียนการสอนนักระรมชั้น “นวกภูมิ” จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

2. รูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส ประกอบด้วย รูปแบบ/แนวทาง ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปฏิบัติงาน มีความสามารถในการเชิงพัฒนานวัตกรรม และการปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลง มีการสื่อสารที่ดี คำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของผู้ร่วมงาน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม นำแนวทางในการครองตน ครองคน และครองงาน บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

3. รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 ประกอบด้วย การให้ทุนการศึกษา การให้ธรรม การสร้างคน สร้างอาคาร

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร e-mail address : Phd_Prakru@hotmail.com โดยมี ผศ.ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์ ,เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผศ.ว่าที่ พ.ต. ดร.นพดล เจนอักษร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

Doctor of Philosophy in Department of Educational Administration, Silpakorn University. Thesis Advisers: ASST.PROF..Prasert Intarak, Ed.D., ASST.PROF.MAJ. Nopadol Chenaksara, RTAR., Ph.D.

สร้างอุปกรณ์การศึกษา และคุณูปการที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการศึกษาของท่าน พบว่า ท่านเป็นพระเถระจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์ แห่งคณะสงฆ์ มีคุณูปการ เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ความกตัญญูกตเวที และได้อุทิศชีวิตตนเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ อุตุน และเสียสละอย่างแท้จริง ทั้งต่อสถาบันสงฆ์และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

Abstract

The purposes of this research were to study : 1) The educational administration of Wat Phra Pathom Chedi Rachavoramahaviharn in the period of Abbot Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo), 2)The model / approaches of educational administration of Wat Phra Pathom Chedi Rachavoramahaviharn in the period of Abbot Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo),and 3)The model/ approaches for support the educational administration of Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo) in the 15 primate. This research is qualitative study collected data with multi-method Include interviews and documents.The respondents were Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo) which is an important key personnel and those related to the educational administration of Wat Phra Pathom Chedi Rachavoramahaviharn, tally 15 repondents. The data were analysed by content analysis.

The research findings were as follows :

1. The educational administration of Wat Phra Pathom Chedi Rachavoramahaviharn include education and Pali Buddhist theology department, Teaching divine "Nawakapomi" teaching Buddhism on Sunday, Preschool child development center and the educational welfare.

2. The Model / approaches of educational administration of Wat Phra Pathom Chedi Rachavoramahaviharn in the period of Abbot Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo) consisted of leadership to resolve conflicts, effective team building, building a good relationship with the worker, the ability of development innovation, adaptation to change, good communication, regard to the involvement of colleagues, a conduct learning atmosphere, rule and personalized -co worker, task based on morale and ethic by integrate and apply Buddhism doctrine.

3. The Model / approaches for supporting the educational administration of Phrathumpariyatvetee (Suthep Phussathummo) includes: providing education fund, preaching ,human development , fund for building, supporting education material and etc.. He was devoted his life for religious, monarchy, with diligence, honesty, patience and sacrifice, literally nation, religion and the King

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสูงขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 38) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศชาติอย่างมีความสุข ซึ่งปัจจุบันวัดจำนวนมากจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติวัดในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ หลัก คือ เป็นสถานที่ ปฏิบัติ ศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ ทางศาสนา วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546 :2.) ปัจจุบัน รัฐมีนโยบายให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งศาสนาพุทธให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จนสามารถกล่าวได้ว่าระบบปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนาก็คือระบบแห่งการศึกษานั้นเอง จะเห็นเด่นชัดเมื่อมองไปยังแบบแผนของชุมชนสงฆ์ เริ่มตั้งแต่การบวช จุดมุ่งหมายสำคัญของการบวชคือการศึกษาตนเอง เมื่อวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน จึงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาสำหรับประชาชน พระสงฆ์กับความเป็นผู้นำทางการศึกษาจึงกลายเป็นสิ่งคู่กันอย่างแท้จริง (พระไพศาล วิสาโล, 2546 : 284)

ในปัจจุบันวัดหลายแห่งมุ่งที่จะพัฒนาด้านวัตถุและพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มากกว่าการที่จะพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรม หรือการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ขาดการเผยแพร่หลักธรรมแก่ประชาชนการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ต่อชาวบ้าน ไม่สู้จะดีนัก สังคม และพระพุทธศาสนาจึงเกิดปัญหา(พระครูพุ่มเขตวิกรม, 2556 :1) วัดจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพื่อเรียกความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนกลับมาอีกครั้ง ซึ่งวัดเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาของชาวบ้านเป็นศูนย์รวมแห่งอารยะธรรมของไทย สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน บทบาทการให้การศึกษาเป็นบทบาทหนึ่งที่วัดและพระสงฆ์ดำเนินการมายาวนาน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ปัจจุบัน วัดจึงเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนให้ การศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาในรูปของกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นคนดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ (พระนันทชัย จตตมโล , 2553 :2) วัดในพระพุทธศาสนาของไทย มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถใช้เป็นสถานที่พัฒนาจิตวิญญาณประชาชนได้ปีละหลายล้านคน หากวัดนั้นๆ ได้รับการพัฒนาให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลางชุมชน ครอบครัวไปถึงการพัฒนาการบริหารศาสนบุคคล การศาสนศึกษา ศาสนสมบัติ และการสาธารณสงเคราะห์ด้วย (กรมการศาสนา, 2556 :10) แต่จากสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันการศึกษาโดยสงฆ์อยู่ในสภาพที่อ่อนแอ และลดความสำคัญลงเรื่อยที่เป็นดังนี้ อาจจะเป็นเพราะด้านผู้บริหารหรือเจ้าอาวาสที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษา ไม่ได้รับการพัฒนาด้านการบริหารการศึกษาอย่างเพียงพอ ไม่มีการวางแผน ไม่มีการวินิจฉัยสั่งการ และการติดตามประเมินผล ด้านครูพระผู้สอนหนังสือยังขาดเทคนิควิธีการสอน มีครูสอนจำนวนน้อย ที่สอนอยู่ที่หลายวิชา ใช้วิธีการสอนไม่ทันสมัย ไม่มีเทคนิคใหม่ ๆ ขาดอุปกรณ์การสอน สถานที่เรียนแออัด ไม่สงบ และมีเสียงรบกวนจากภายนอก (พระไพศาล ปญญาวุฑฒ, 2555 : บทคัดย่อ) อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการของสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาส เป็นสำคัญ วัดจะเจริญ และมั่นคงก็เพราะมีเจ้าอาวาสที่มีสติปัญญาสามารถวัดจะเสื่อมก็เพราะมีเจ้า

อาวาสไม่ดีพอ ใจเขลาและหย่อนความสามารถจะดีจะดีจะมีความเจริญมั่นคงจะต้องประกอบด้วย 1) มีสมภารดี 2) มีธรรมดี 3) มีพระดี 4) มีการจัดสถานที่วัดคือมีการจัดระเบียบแผนผังภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบร่มรื่น (พระอธิการผจญ อาจาโร, 2553 : 6)

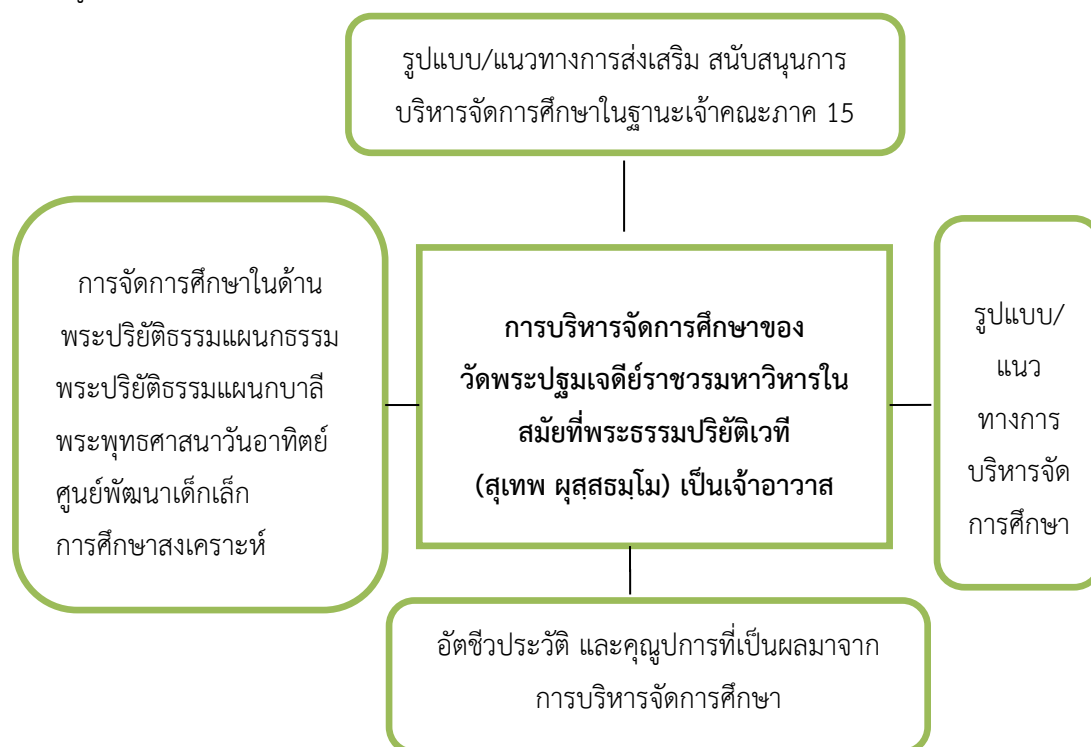
การศึกษาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ระบุกำหนดทิศทางของการให้การศึกษาต้องก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ส่วนในคณะสงฆ์มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้มีกฎหมายตราฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 มีเนื้อหาสาระในการกำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน ที่จะเป็แนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวไว้ว่า “การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” พระสงฆ์และวัดเป็นองค์กรสำคัญ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง เหมาะสมสอดคล้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะพระเป็นผู้อบรมให้ธรรมะ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติ และด้านปฏิบัติแก่ประชาชนทุกคน มีส่วนใกล้ชิดกับสังคม โดยมีการร่วมมือประสานงานเผยแผ่ธรรมะผูกสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนและสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกัน ในพระพุทธศาสนาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนดับไป การจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยสงฆ์นั้น รัฐได้กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับองค์กรของสงฆ์ งานการศึกษาของคณะสงฆ์จึงสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีในปัจจุบัน (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2550 : 6-8) แต่วัดต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นเมื่อพูดถึงด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผลของการศึกษายังไม่น่าพอใจนัก ผู้มีหน้าที่ไม่ได้มองเห็นความสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยแห่งการศึกษา การบริหารเน้นแบบรวมศูนย์ในลักษณะแนวตั้งทำให้การศึกษาไม่ทั่วถึงไปยังส่วนภูมิภาคที่ห่างไกล การศึกษาในปัจจุบันขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักเรียนเป็นสำคัญคุณภาพของการศึกษาเมื่อเทียบกับอดีตถูกมองว่าด้อยลงไป ที่เป็นดังนี้ อาจจะเป็นเพราะเกิดจากสาเหตุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้บริหารสำนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารการศึกษา ไม่ได้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารการศึกษาอย่างเพียงพอไม่มีการวางแผน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาเหตุที่สำคัญคือการบริหารจัดการหรือการดำเนินการซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่และภาระรับผิดชอบสำหรับผู้บริหารสำนักเรียนโดยตรง เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้นำของวัดต้องพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ คือ ศาสนสถานเพื่อการสาธารณะประโยชน์เป็นแหล่งการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมและการพัฒนากระบวนการนำหลักธรรมมาสู่สังคมอย่างเหมาะสมกับสมัยทั้งเจ้าอาวาสต้องพัฒนาองค์กรเพื่อนำบุคลากรไปพัฒนาสังคมอีกมิติหนึ่งในการพัฒนาวัดให้เป็นองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมนั้นได้มีการแนะนำไว้หลายวิธีการคือเน้นบทบาทด้านการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยอย่างเป็นระบบและส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของวัดโดยมีการพัฒนาพระสงฆ์ควบคู่กันไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548 : ฅ)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยในฐานะเจ้าอาวาส จึงสนใจศึกษารูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสสุธมโม) เป็นเจ้าอาวาสและในฐานะเจ้าคณะภาค 15 ที่ครอบคลุม 2 ด้าน คือ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบถึงรูปแบบ/แนวทางที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการ

การศึกษาของเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลรวมทั้งนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข ตลอดจนเป็นแนวทางยุทธศาสตร์ขององค์กรสงฆ์ในการบริหารจัดการศึกษาในวัดโดยเจ้าอาวาสเพื่อจรรโลงการจัดการศึกษาของวัดให้อยู่คู่กับสังคมสืบไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม)เป็นเจ้าอาวาส ตั้งแผนภูมิ ต่อไปนี้

แผนภูมิ : แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, **กรณีศึกษา: Best Practices การบริหารกระบวนการ** (กรุงเทพฯ เรดเฟิร์นครีเอชั่น, 2546), 5.

: กองพุทธศาสนสถาน, **วัดพัฒนา48** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2548), 69-73.

: กองพุทธศาสนสถาน, **วัดพัฒนา50** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550), 82-85.

: กองพุทธศาสนสถาน, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงาน พระพุทธศาสนา, 2548), 1-12.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่รวบรวมข้อมูลในลักษณะพหุวิธี (Multi-Method) ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร (Documentary) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ซึ่งเป็นบุคลากรหลัก สำคัญ รวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารและผู้เกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมการศึกษาของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 (จังหวัดราชบุรี จังหวัด สมุทรสงคราม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์) จำนวนทั้งสิ้น 41 คนด้วยการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการ วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย

เริ่มต้นด้วยการกำหนดกรณีศึกษา ที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับเรื่องที่จะศึกษา โดยความเห็นชอบ ของอาจารย์ที่ปรึกษาได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้องานวิจัย ผู้วิจัยจึงเลือก กรณีศึกษาเพียงตัวอย่างเดียว เพื่อสามารถที่จะศึกษาตัวแปรที่เกิดขึ้นในการวิจัยอย่างหลากหลาย (นพดล เจน อักษร, 2537 : 79) โดยวิธีเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติที่ตั้งไว้ (criterion –based sampling) ประกอบด้วย

1. เป็นวัดที่มีการจัดการศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องใน การจัดการศึกษา ทั้งในสถาบันสงฆ์และสถาบันทางสังคมอื่น เป็นอย่างดี
2. มีผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับเจ้าอาวาส และดำรงตำแหน่งเจ้า คณะภาคขึ้นไป
3. มีผลงานของเจ้าอาวาสเป็นที่ปรากฏในการบริหารการจัดการศึกษา ทั้งที่เป็นเอกสาร และเป็นที่ยอมรับของสาธารณะ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรณีศึกษา คือ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารสมัย ที่พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส เพราะเป็นวัดขนาดใหญ่ชนิดราชวรมหาวิหารและจัด การศึกษามาเป็นระยะเวลานานรวมทั้งมีผลงานด้านการจัดการศึกษาเป็นที่ปรากฏ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ศึกษา วิเคราะห์เอกสาร บทความทางวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาโดยสงฆ์และบทบาทของเจ้าอาวาสในการจัดการศึกษาในวัด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาประวัติและผลงานด้านการบริหารการจัดการศึกษาของพระธรรม ปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) นำข้อสรุปที่ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) องค์กรความรู้ เกี่ยวกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการบริหารการจัดการศึกษาในวัดใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

ขั้นที่ 2 เก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยเก็บข้อมูลจากบุคคลหลัก (key informant) คือ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า(Triangulation) ตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ(สุrogate จันทวานิช, 2542:34-36) ดังนี้ คือ 1) การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล(Data triangulation) คือการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) 2) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) พิจารณาว่าเมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นเมื่อใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างกัน การแปลความหมายที่ได้จะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร 3) การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) พิจารณาว่าเมื่อใช้วิธีการต่างๆ เก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันได้แก่ การศึกษาถึงแบบแผนการปฏิบัติงาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และรวมทั้งการตรวจสอบด้าน ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล พิจารณาว่าเมื่อผู้เก็บรวบรวมข้อมูลหลายคนเก็บในประเด็นเดียวกันจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ขั้นที่ 4 การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วจะนำมาจัดระเบียบโดยการแยกประเภทข้อมูล (data classification) เป็นประเภทต่าง ๆตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างบทสรุป และการรายงานผล จะกระทำควบคู่กันไปในระหว่างการออกภาคสนาม (field work) โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปและนำเสนอในรูปแบบของวิธีการเชิงพรรณนา (descriptive research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (Open Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)สำหรับแบบวิเคราะห์เอกสารนั้นใช้ในการบันทึกประวัติ คุณูปการ และรูปแบบแนวคิดในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการบทบาทของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนการสร้าง ดังต่อไปนี้

แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้างโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (Open Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) มีวิธีการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ภาระงานตามกรอบการจัดการศึกษาโดยสังเขป
2. กำหนดกรอบแนวคิด ขอบเขต ของการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบประเด็นการสัมภาษณ์ว่าครอบคลุมหรือไม่

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ด้วยเหตุที่การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนลุ่มลึกความชัดเจนเพียงพอสำหรับการตอบปัญหาของการวิจัยในครั้งนี้ผู้ได้แก่

1. รวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ข้อมูลเชิงกายภาพใช้วิธีสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน และสภาพแวดล้อมทั่วไป

2. รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) สำหรับข้อมูลพื้นฐาน และคำถามที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการเก็บข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละสถานการณ์ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ ผู้สัมภาษณ์เตรียมตัวในเรื่องต่างๆได้แก่ แบบสัมภาษณ์ อุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ เป็นต้น ประสานงานกับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อขอสัมภาษณ์ ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร รูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส และรูปแบบ/แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 แล้วสรุป ข้อเสนอแนะ และสรุปผลการสัมภาษณ์ท้ายสุด ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการจัดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์ ก่อนการวิเคราะห์

3. ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามทั้งสิ้น 5 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน – สิงหาคม พ.ศ. 2557

การสังเคราะห์และรายงานผลการวิจัย

เป็นการบรรยายสรุปข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัย โดยผู้วิจัยบรรยายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความขัดแย้งระหว่างผลการวิจัย จากค้นพบมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นข้อความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยนำข้อสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส สามารถสรุปผลเป็นภาพรวมได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส พบว่า ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบันนับว่าเป็นการก้าวสู่การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารอย่างแท้จริง ท่านมีนโยบายการพัฒนาด้านการศึกษา ดังนี้ คือ พระภิกษุสามเณรวัดพระปฐมเจดีย์ จะต้องศึกษาเล่าเรียนนันทกรรมหรือบาลี ตามระเบียบที่กำหนด รับพระภิกษุสามเณรต่างวัด เข้าศึกษาเล่าเรียนนันทกรรมหรือบาลี จัดเงินบำรุงการศึกษา

นักธรรมหรือบาลีให้เพียงพอแก่การจัดการศึกษา ให้รับพระภิกษุสามเณร ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี อันเป็นการส่งเสริมการศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายหลักของวัด และจัดให้มีการเรียนการสอน นักธรรมชั้น “นวกภูมิ” ตลอดทั้งปี เพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม นอกจากนี้ด้านการบริหารจัดการ การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ของพระธรรมปริยัติเวที ได้จัดการศึกษากว้างขวางครอบคลุมพระภิกษุ สามเณร นักศึกษา ข้าราชการและประชาชนทั่วไปท่านเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการด้านการศึกษา จัดเพิ่มเติมขึ้นจากที่เคยจัดอยู่ เดิมคือ เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้ดำเนินการอบรมบาลีก่อนสอบบาลีสนาทลวง แก่นักเรียนบาลี ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ และเป็นประธานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดพระปฐมเจดีย์ โดยดำเนินการจัดการศึกษาในวัดพระปฐมเจดีย์ ได้สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยดำเนินการจัดการศึกษาในวัดพระปฐมเจดีย์ ให้เป็นแหล่งการศึกษาเล่าเรียนอย่างแท้จริง ทั้งด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดการศึกษาด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การมอบทุนการศึกษา การจัดสร้างอาคารสถานที่ การมอบอุปกรณ์การศึกษา

2. รูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่ พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส สามารถสรุปเป็น ภาพรวม ได้ ดังนี้ มีลักษณะเด่น ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยยึดประชาธิปไตย มีการสร้างทีมงาน และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ ผู้ร่วมงาน ด้านความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้นำด้านการจัดระบบ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสังคมและชุมชน และด้านพัฒนาตนเองผสมผสานกัน เพื่อบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ได้ ตลอดเวลา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงาน พัฒนาดน พัฒนาคณะ และ พัฒนางาน ให้ทันเหตุการณ์และทันสมัย มีอุดมการณ์ มีความเสียสละ และเป็นประชาธิปไตย เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และที่สำคัญคือการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 ท่านมุ่งบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติบ้านเมืองในด้านการศึกษา เป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด โดยยึดอุดมคติที่ว่า ให้มีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน และเสียสละ ท่านมีอุดมคติในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประชาชนเป็นผู้นำด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำทางจิตและวิญญาณที่ได้แสดงบทบาทของตน ในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม สามารถเป็นเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงาน มีความยุติธรรม มีจิตสาธารณะ และมีการคิดอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการมีความรู้จริงและปฏิบัติจริง จึงทำให้รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริมสนับสนุน การบริหารจัดการศึกษาของท่านประสบผลสำเร็จ เช่น มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยยึด ประชาธิปไตย มีการสร้างทีมงาน และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ท่านยังมี บุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส เป็นที่ศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป ท่านได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่สมบูรณ์แบบ ด้วยการตอบแทนรัฐ โดยการเป็นผู้บริหารโรงเรียน แนะนำ สั่งสอน การเป็นผู้ให้คำปรึกษา และทำหน้าที่ด้านการ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เป็นการประยุกต์พุทธธรรมที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตนและคนส่วนรวม เพื่อสนอง

งานตามพุทธบัญญัติและมหาเถรบัญชา ทั้งบทบาทการบริหาร บทบาทศาสนศึกษา และบทบาทการศึกษา สงเคราะห์ อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ท่านได้ส่งเสริมสนับสนุน การบริหารจัดการศึกษาด้วยการวางแผน การกระจายอำนาจ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การจัดสรรงบประมาณ รวมทั้งมีการรายงานผลการดำเนินงาน ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

4. อัจฉริยประวัติ คุณูปการที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปิฎกเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) สามารถแสดงให้เห็นถึงความมานะพยายาม ความอดทน ความตั้งใจที่จะประพฤติปฏิบัติทั้งในทางโลกและทางธรรมอันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่สังคม ประเทศชาติและศาสนา ดังนั้นเกียรติคุณความดีของท่านจึงได้ปรากฏเด่นชัดมากขึ้นโดย ท่านมีบทบาทสำคัญยิ่งในด้านการบริหารจัดการศึกษาของวัดในเขตปกครองของสงฆ์ภาค 15 (จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสมุทรสงคราม) เป็นนักบริหารทั้งทางธรรมและทางโลกที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง ซึ่งเป็นที่ยอมรับในความเป็นนักบริหารการศึกษาของท่าน และได้รับการ ยกย่องประกาศเกียรติคุณ ดังนี้ ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักรและเกียรติบัตร รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริมการศึกษา ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเครื่องหมาย ในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ และได้รับเชิญเป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิ (สมัยที่1) ได้รับพระราชทานพัดกาชาดสมนาขั้นที่1 ได้รับถวายปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศศ.บ.) สาขาพัฒนาชุมชน จากสถาบันราชภัฏนครปฐม ได้รับพระราชทานปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) สาขาสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับถวายใบประกาศสดุดีเกียรติคุณและรับเครื่องหมาย “กิตติกรรมประกาศ” จากคณะสงฆ์ประเทศศรีลังกา ได้รับพระราชทานโล่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม (สมัยที่ 2) ได้รับพระราชทานโล่มหิตลวรานุสรณ์ ได้รับถวายปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต และการพัฒนามนุษย์ (ศษ.ด.) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร รับรางวัลเชิดชูเกียรติทางวัฒนธรรมจากสมาคมผู้นับถือพุทธศาสนโลก และรับรางวัล คำประกาศเกียรติคุณและตราธรรมจักรพุทธศาสนาจากประธานแห่งองค์การ พุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

การอภิปรายผล

1. การจัดการศึกษาในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ในสมัยที่พระธรรมปิฎกเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นเจ้าอาวาส มีการบริหารจัดการศึกษา ในรูปของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ และการจัดการศึกษาระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนงานให้การศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเช่น การให้ทุนสงเคราะห์เด็กยากจน การมอบวัสดุอุปกรณ์ การสร้างอาคารสถานที่ การบริจาคทรัพย์ เพื่อการจัดการศึกษา และการอบรมต่าง ๆ เป็นต้น นับว่าเป็นการก้าวสู่ยุคของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารอย่างแท้จริง ดังที่ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2542:76) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควร

ตระหนักมันอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ของตนตามธรรมวินัย และจากฐานะนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่ หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแพร่ และการสงเคราะห์เมื่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมในอดีต เป็นสิ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมให้ใกล้ชิดกัน ในลักษณะที่พระสงฆ์เป็นผู้นำทางปัญญา เป็นผู้สอนวิชาการต่าง ๆ ให้แก่คนในสังคม สอดคล้องกับพระมหาไชยณรงค์ ภาทมนี (เสริมแก้ว)(2556:บทคัดย่อ) พบว่า พระสงฆ์มีการประยุกต์งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้วยการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ภายในวัด ใช้เป็นที่ประชุมของหน่วยงานราชการ เป็นที่ประชุมของชุมชนหมู่บ้าน ตำบลในท้องถิ่น เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน หรือจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวจากจน นอกจากนี้ เจ้าอาวาสแบ่งที่วัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานือนามัย หอสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือที่ตั้งของหน่วยราชการ ระเบียบประจำหมู่บ้าน ตลอดถึงกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เกิดอุทกภัย พระสงฆ์จัดการรวบรวม เครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธานำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือทาน ศีล ภาวนา ส่วนผลการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป ได้แก่ผลด้านสาธารณประโยชน์ ทำให้ได้สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น สถานือนามัย หอสมุด ศาลาประชาคม ซึ่งส่งผลให้เกิดแหล่งรักษาโรค และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ด้านจิตใจทำให้ประชาชนทั่วไปเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสาธารณสงเคราะห์ และเกิดศรัทธายิ่งขึ้น ก่อนหน้านี้ จริยา จตุพร (2554:บทคัดย่อ) พบว่า พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยทำหน้าที่ด้านการศึกษาของชาติด้วย ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับ บ้าน วัด โรงเรียน และต้องมีบทบาทอย่างกว้างขวางในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมมากขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ มุสธมโม) เป็นเจ้าอาวาสนั้น ประกอบด้วย การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร หรือ การสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุ รวมทั้งการส่งเสริมทุกทางที่จะทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรม และวิชาการต่าง ๆ ทุก ๆ วิธี ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพุทธศาสนาวินัยวิทยา การจัดการศึกษาคุณูปการเด็กเล็ก และการศึกษาสงเคราะห์

2. รูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารในสมัยที่พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ มุสธมโม) เป็นเจ้าอาวาส มีลักษณะเด่นด้านความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้นำด้านการจัดระบบ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสังคมและชุมชน และด้านพัฒนาตนเองผสมผสานกัน เพื่อบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ได้ตลอดเวลา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงาน พัฒนาคณะ พัฒนาคนและ พัฒนางาน ให้ทันเหตุการณ์และทันสมัย มีอุดมการณ์ มีความเสียสละ มีทักษะการบริหารที่มีประสิทธิภาพ และเป็นนักประชาธิปไตย เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และที่สำคัญคือการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ใน

การบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ พระธรรมปิฎก(2541: 79) กล่าวไว้ว่าการบริหารที่ดีต้องเป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆ อย่าเป็นผู้ตกข่าว บริหารต้องรวดเร็วและแม่นยำการจะแก้ไขปัญหาใดๆนั้นต้องแก้ไขในขณะนั้น ให้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง อุปมาเปรียบว่าตีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน การบริหารต้องมีการจัดระบบให้ดีลำดับเหตุการณ์ให้เหมาะสม และการทำงานเชิงรุก รู้ทันรู้คน รู้งาน รู้การพิจารณาความคิด ความชอบให้กำลังใจด้วยผลงานที่เขาได้ทำ นั่นคือ การส่งเสริมคนดีมีฝีมือได้ทำงานสอดคล้องกับ พระพระปลัดสมควร อธิบุญโญ (วงศ์วรรณ) (2556:บทคัดย่อ) พบว่า ความสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มาจาก ด้านปัจจัยนำเข้า เช่น ผู้บริหาร ซึ่งมีลักษณะเป็นพระนักบริหาร นักพัฒนานักการศึกษา มีความสามารถในการวางแผนงาน มีความเสียสละ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรม ครูมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี หลักสูตรครูเตรียมหลักสูตรก่อนใช้และประเมินผล อาคารสถานที่ที่มีการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างดี งบประมาณ มีการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ สื่อการเรียนการสอน มีการนำสื่อมาใช้งานได้เหมาะสม ด้านกระบวนการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน มอบงานตามถนัดตรวจสอบงานประชุมแนะนำครูจัดหางบประมาณอาคารสถานที่อุปกรณ์เพียงพอ และแก้ปัญหารวดเร็ว ครูเตรียมเนื้อหาเหมาะใช้สื่อในการเรียนการสอนดี มีรายงานผล และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีการนิเทศครูเป็นการภายในประเมินผลโดยเยี่ยมชั้นเรียน และแนะนำรายบุคคล ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือบริจาครทรัพย์สิ่งของ มาช่วยงาน และเป็นลูกจ้างรายเดือน กลุ่มคนที่มีส่วนร่วมคือกลุ่มบุคคลในชุมชน และ กลุ่มบุคคลนอกชุมชน และวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่มีส่วนร่วมโดยสมัครใจและถูกชักชวน และพระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (2553:203-206) พบว่า การจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ นั้น ควรมีลักษณะสำคัญ 6 ด้าน คือ (1) สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน โดยมี การให้บริการที่สนองตอบการเรียนรู้และการพัฒนาประชาชนในชุมชน (2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน (3) มีการให้บริการที่ส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ชุมชนในวัด (4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน (5) มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวมีกิจกรรมบันเทิงที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และได้เรียนรู้จากสาระบันเทิง (6) เป็นเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้เสมือนจริงวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านศาสนธรรมและความรู้ระบบอื่น ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รูปแบบการศึกษาในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแล้วนำไปพัฒนาจิตใจและสร้างคุณภาพในการดำรงชีวิตของประชาชน และเสมอจิต ชูหอยทอง(2554:บทคัดย่อ) พบว่า เจ้าอาวาส ควรดำเนินกิจกรรมพื้นฐาน 4 ประการอันได้แก่การวางแผน(Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำและสั่งการ(Leading and Directing) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการบริหารจัดการ และใช้ชุมชนเป็นฐาน เน้นปัญหา และความต้องการของชุมชน ตลอดจนเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านวัด โรงเรียนและส่วนราชการหรือ “บวร” เป็นหลักเมื่อเกิดปัญหาในการบริหารงาน จะใช้วิธีการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้าใจ เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต และเจ้าอาวาสมีใจรักและความมุ่งมั่นทุ่มเทที่จะพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง มีการเตรียมความพร้อมของวัดในด้านต่าง ๆ เน้นสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนสนใจปัญหาของชุมชน จัดแหล่งและกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆขึ้นในวัดเพื่อให้เด็ก

เยาวชนและคนในชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ คิดนอกกรอบ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและศรัทธาในกิจกรรมที่วัดทำ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนประเทศชาติและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อวงการพระพุทธศาสนาสืบไป สอดคล้องกับ พระปลัดสมควร อธิบุญโญ (2556: บทคัดย่อ) เสนอแนะว่า ควรยึดหลักบริหารจัดการที่ว่าทุกคนมีส่วนร่วมและมีส่วนสำคัญในการจัดการการศึกษา ทั้งฝ่ายคณะผู้บริหาร และฝ่ายผู้เรียน เจ้าอาวาสและครูสอน ควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุน พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสธมโม) ท่านทำบทบาทและหน้าที่ ของผู้บริหารและจัดการศึกษาที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีประสิทธิภาพสามารถประยุกต์ใช้หลักการบริหาร ท่ามกลาง สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน ท่าน เป็นพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น มุ่งพัฒนาให้เป็นคนดีในอนาคต ด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียิ่งทำให้การบริหารจัดการของท่านสำเร็จ ตามเป้าหมาย ท่านเป็นนักบริหารการจัดการศึกษาที่ดี ที่ทำประโยชน์ต่อวงการการศึกษาโดยทั่วไป ในการได้รับ เกียรติความไว้วางใจให้ทำบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญผ่านภารกิจด้านการบริหารการจัดการศึกษา การศาสน ศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์อันเป็นกิจการงานที่สำคัญของท่านโดยท่านแสดงความเป็นผู้นำที่ดี ที่มีความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงาน รวมทั้งการพัฒนาตน พัฒนาคณะและพัฒนางาน ตลอดจน ได้นำการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (2542 :35-37) ได้ให้ภาพที่ชัดเจนในการบริหารจัดการศึกษาของสงฆ์ว่าสถานศึกษา ควรดำเนินตามแนวทางของพุทธ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นั่นคือ นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือ ประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ

3. รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ มุสธมโม)ในฐานะเจ้าคณะภาค 15 ท่านได้มุ่งบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติบ้านเมืองในด้านการศึกษา เป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด โดยยึดอุดมคติที่ว่า ให้มีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน และเสียสละ ท่านมีอุดมคติในการ บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประชาชนเป็นผู้นำด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำทางจิตและวิญญาณที่ได้แสดงบทบาท ของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ท่าน เป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล และท่านมี การครองตนในฐานะผู้บริหารที่ดี สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงาน มีความยุติธรรม มีจิตสาธารณะ และมีการคิดอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการมีความรู้จริงและปฏิบัติจริง ของท่านจึงทำให้การบริหารประสบผลสำเร็จ เช่น มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยยึดประชาธิปไตย มีการสร้างทีมงาน และสามารถสร้าง แรงจูงใจให้ผู้ร่วมงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ท่านยังมีบุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส เป็นที่ศรัทธาของประชาชน โดยทั่วไป ท่านได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่สมบูรณ์แบบด้วยการตอบแทนรัฐ โดยการเป็นผู้บริหารโรงเรียน แนะนำ สั่งสอน การเป็นผู้ให้คำปรึกษา และทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เป็นการประยุกต์พุทธธรรมที่ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตนและคนส่วนรวม เพื่อสนองงานตามพุทธบัญญัติและมหาเถรบัญชา ทั้งบทบาทการ บริหาร บทบาทศาสนศึกษา และบทบาทการศึกษาสงเคราะห์ อย่างสมบูรณ์ นับว่าสอดคล้องกับบทบาทของสงฆ์ ดังที่ พระอธิการสุนทร อาภาโร (2556:บทคัดย่อ) กล่าวว่า บทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมลด ความแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ 2 ประการ คือ บทบาทหรือหน้าที่ต่อ

ตนเอง และบทบาทหรือหน้าที่ต่อผู้อื่น พระสงฆ์จึงมีบทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา ใช้บทบาทตามภาวะที่มีอยู่เข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมกับพระสงฆ์และประชาชน ตามภารกิจของพระสงฆ์ใน 6 ด้านได้แก่ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ เช่นเดียวกับที่พระครูปฐมเขตวิกรม (2556:บทคัดย่อ) พบว่าแนวทางการส่งเสริมการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่การ การสนับสนุนงบประมาณ การอบรมบุคลากรเฉพาะด้าน การส่งเสริมกำลังใจภายในองค์กร การเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องที่เป็นนอกจากนี้ ยังต้อง มีการสร้างแรงจูงใจที่ดี กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ดี มีสื่อและอุปกรณ์ในการสอนที่ดี และขวัญกำลังใจของผู้สอนที่ดี มีการสร้างแรงจูงใจ สำหรับทั้งผู้ที่เรียนและผู้ที่ได้เปรียบธรรม จัดหาเงินงบประมาณสนับสนุนการเรียนเพื่อการมีประสิทธิภาพของการบริหารงานของวัดพัฒนา 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

4. อัจฉริยะประวัติและ คุณูปการที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ท่านเป็นพระเถระที่มีความเมตตาธรรม มีศีลาจารวัตร ที่ตั้งงามตามแบบฉบับสมณคากยบุตรในพระพุทธศาสนา สอบได้ระดับสูงสุด คือ เปรียญธรรม 9 และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร และเจ้าคณะภาค 15 (จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสมุทรสงคราม) ตลอดจนสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วไป นับว่าท่านได้ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในความเป็นนักการศึกษาของท่านอย่างกว้างขวาง ได้รับการ ยกย่องประกาศเกียรติคุณอย่างมากมาย เช่น ท่านได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักรและเกียรติบัตร รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริมการศึกษา ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเครื่องหมาย ในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ ได้รับพระราชทานพัดกาชาดสมนาชั้นที่1 ได้รับถวายปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศศ.บ.)สาขาพัฒนาชุมชน ได้รับพระราชทานปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) สาขาสังคมศาสตร์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้รับถวายใบประกาศสดุดีเกียรติคุณและรับเครื่องหมาย “กิตติกรรมประกาศ” จากคณะสงฆ์ประเทศศรีลังกา ได้รับพระราชทานโล่ มหิตลวรานุสรณ์ ได้รับถวายปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต และการพัฒนามนุษย์ (ศษ.ด.) รับรางวัลเชิดชูเกียรติทางวัฒนธรรมจากสมาคมผู้นับถือพุทธศาสนโลก และรับรางวัล คำประกาศเกียรติคุณและตราธรรมจักรพุทธศาสนาจากประธานแห่งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

รูปแบบ/แนวคิดที่ได้จากการบริหารการจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปพิจารณาเพื่อพัฒนาผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนโดย จัดอบรม

หรือพัฒนาเพื่อให้ความรู้แก่ เจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ ที่จัดโดยวัดหรือสถาบันสงฆ์

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนทุกระดับควรนำแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบ/วิธีการบริหารการจัดการศึกษาในโรงเรียนของตน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมั่นใจ และมีรูปแบบแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาไปสู่ผู้บริหารการศึกษาที่มีคุณภาพและส่งผลต่อการจัดการศึกษาโดยสงฆ์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบในการทำบทบาทและหน้าที่ ของนักบริหาร ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) กับ พระสงฆ์รูปอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบบทบาท รูปแบบและแนวทางในการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา
2. ควรศึกษาเทคนิคการสื่อสารพุทธธรรมในบันทึกช่วยจำของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)
3. ควรได้มีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ต่อไปในอนาคต
4. ควรศึกษาบทบาทด้านอื่น ๆ ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เพิ่มเติม
5. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการศาสนา.(2556). วัดพัฒนา 56, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

จริยา จิตฺพร.(2554). “บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน : กรณีศึกษาบทบาทและหน้าที่ของ ดร.

พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นพดล เจนอักษร.(2537). “การใช้อำนาจในการบริหารของผู้บริหารทางการศึกษาไทย กรณีศึกษาเชิงคุณภาพ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระอธิการสุนทร อาภาโร (แสงมิม).(2556). “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา.”วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสมควร อธิปฺญโ (วงศ์วรรณ).(2556). “การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสมุทรสาคร.”วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต),(2541). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

- พระปลัดสมควร อธิบุญโญ (วงศ์วรรณ).(2556). “การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ของโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี จังหวัดสมุทรสาคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิต วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม).(2553). “ศูนย์การเรียนรู้: การพัฒนารูปแบบเพื่อบริการชุมชนของวัด
ในภาคตะวันออก” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- พระนันทชัย จดตมโล (จันทร์เพ็ญ).(2553). “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัยโดยพระสงฆ์ใน
จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต).(2542).การคณะสงฆ์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล ปญญาวุฑโฒ (หมวดแดง).(2555). “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2555.
- พระไพศาล วิสาโล.(2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
สตรียุทธศาสตร์.
- พระมหาไชยณรงค์ ภัททมนี (เสริมแก้ว).(2556). “บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทาน
รังษุศย์อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).(2542). พุทธธรรม, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระอธิการผจญ อาจาโร(2553).“ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษา
เฉพาะกรณีอำเภอบ้านไผ่จังหวัดลำพูน” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสมอจิต ชูหอยทอง.(2554). “การบริหารจัดการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน : ศึกษากรณี
วัดห้วยเกียงอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภางค์ จันทวานิช.(2542). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโญ),(2550).เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี,กรุงเทพฯ : แผนก
บาลีสนามหลวง, 2550.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2548).รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
ศาสนธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดใหญ่ชัยมงคล (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์), หน้า ฅ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.(2539).การปฏิรูปการศึกษา, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ รสพ.พัสดุภัณฑ์.

ภาษาต่างประเทศ

Department of Religious Affairs.(2013).Watpattana 13.(Bangkok : printing office of Department of Religious Affairs.

Jariya Jattuporn.(2011). **The Study of Thai Monk's the Roles and the Duties at Present**

Time: A Case Study of Phramaha Pairoh Thitasilo, (Dr.Pairoh Krisna). Master of Arts in Buddhist Studies. Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Nopadol Chenaksara.(1994). The Exercise of Administrative Power of a Thai Educational Administration Leader : A Pualitative Case Study. Master. Education (Educational Administration). Chulalongkorn University.

Phra Athikan Suntron Arpatharo (Sawaengmim).(2013). The Role Of Monks On The Promotion Of Reducing Conflict in Buddhism. Master of Arts in Buddhist Studies. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrapalad Somkhuan Adhipuñño (wongwan).(2013). The Management of Pali Studies Schools in Samutsakhon Province. Master of Arts (Buddhist Management). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

PHRA Dhammapitaka (P.A. Payutto).(1998). **The Educational development tools to be developed.**Bangkok: Sahathummig.

Phrapalad Somkhuan Adhipuñño (wongwan).(2013). The Management of Pali Studies Schools in Samutsakhon Province . Master of Arts (Buddhist Management) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phramaha Ruengdech Sriprasom (Thavaradhammo).(2010). Learning Center : The Development of Model for community Service of the Temple in Eastern Thailand . Ph.D. Major Mahasarakham University.

Phra Nantachai Cattamalo (Chanpeng) .(2013). A Study of Informal Education Administration by the Monks in Pathumthani Province. Master of Arts (Buddhist Management) Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phra Ratchaworamuni. (P.A. Payutto).(1999).The Ministry of National Education Act .Bangkok: printing office of Mahachulalongkornrajavidyalaya.

- Phra Paisan Payawuttho (Muaddaeng).(2012). An Efficiency of Teaching And Learning Management of Dhamma Studies of Monasteries in Photharam District, Ratchaburi Province. Master of Arts (Buddhist Administration) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Paisan Visalo.(2003). Buddhism in Thailand Trends and exit from the crisis.Bangkok: Sod Sri Foundation - Sarit Wong.
- Phramaha Chainarong Bhaddhamuni (Sermkaew).(2013). The Role on Public Welfare of Wat Chonprathanrangsarit, Pakkret District, Nonthaburi Province. Master of Arts (Buddhist Management) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmaganabhorn(P.A.Payutto).(1999).Buddhist morality. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Rector Pajon Ācāro (Tanunchong).(2011). The Study of Monk’s Roles in Temple Administration by Using Good Governance : Case Study of Ban Hong District, Lamphun Province. Master of Buddhist Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Samerjit Choochoithong.(2011). Administering the Model Temple Serving as a Learning Center in the Community : A Case of Huay Giang Temple, San Sai District, Chiang Mai Province. Master of Education (Educational Administration) Chiang Mai University.
- Suphang Juntavanich.(1999). Qualitative research methods,6th ed. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Somdej Phra Maharatchamangkalajarn(Chuang Vorapanyo).(2007). On exam Sanam Luang Pali study.Bangkok: Pali study Sanam Luang.
- The Office of the Education Council.(2005). The Study on the form of education and the dissemination of religions: A case study of WatYaichaimongkol.Bangkok: printing office of Pappim.
- The Ministry of Education.(1996).The Education Reform.Bangkok: Printing of religion.
- The Office of the National Education Commission.(2003). The Education Act The National 2542, and amended (No. 2) Act 2545.Bangkok:Printing Dress up. Package.